

Gospodarstwo domowe i jego finanse

Finanse gospodarstw domowych, to grupa zjawisk i procesów związanych z gromadzeniem, podziałem oraz wydatkowaniem zasobów pieniężnych w gospodarce, realizowanych przez gospodarstwa domowe. Dotyczy najbardziej licznej grupy podmiotów gospodarki czyli gospodarstw domowych i obejmuje następujące zjawiska pieniężne: przychody, wydatki i oszczędności.

Gospodarstwem domowym nazywamy grupę osób mieszkających razem i wspólnie podejmujących decyzje o sposobie pozyskiwania dochodów i ponoszeniu wydatków.

Ale, gospodarstwo domowe może być nie tylko wieloosobowe, osoby indywidualne jeżeli posiadają środki na swoje utrzymanie, również takie gospodarstwo tworzą.

Jednocześnie, wspólne zamieszkiwanie nie musi być jednoznaczne z tworzeniem gospodarstwa domowego. Osoby mieszkające wspólnie, ale utrzymujące się samodzielnie, tworzą odrębne gospodarstwa domowe.

Zarządzanie finansami w gospodarstwie domowym polega na bilansowaniu dochodów i wydatków, przemyślanym wykorzystaniu środków finansowych i utrzymaniu zdolności do spłaty zobowiązań.

Aby gospodarstwo mogło sprawnie funkcjonować, musi mieć zapewnione środki do utrzymania czyli dochody.

Na dochody gospodarstwa mogą się składać:

- wynagrodzenie za pracę (zarówno w formie zysków w swojej firmie jak i z umowy o pracę lub cywilno prawnej w firmie zewnętrznej) ,
- dochody z działalności rolniczej,
- świadczenia społeczne,
- dochody z wynajmu nieruchomości,
- wypłaty prowizji ,
- odsetki z lokat bankowych,
- kredyty,
- sprzedaż akcji, obligacji oraz rzeczy,
- darowizny,
- spadki,
- gry losowe.

Wydatki w gospodarstwie domowym to:

- opłaty stałe miesięczne (czynsz, telefon, internet, energia, ogrzewanie, woda, przedszkole czy szkoła dzieci, bilety miesięczne komunikacji miejskiej i innej , wszelkiego rodzaju kwoty kredytów i pożyczek.),
- opłaty, które zdarzają się od czasu do czasu (płatność OC za samochód, podatek gruntowy, ubezpieczenia mieszkania ubezpieczenie na życie i OC),
- żywność,
- towary nieżywnościowe,
- rozrywka,
- zdrowie,
- uroda,
- sport,
- szkolenia,
- darowizny dla innych,
- prezenty,
- wydatki inwestycyjne,
- oszczędności,

- rezerwa na nieprzewidziane wydatki.

Zarówno dochody jak i wydatki dotyczą wszystkich członków gospodarstwa domowego.

Gospodarstwa domowe podejmują decyzje, kierując się zaspokojeniem bieżących oraz przyszłych potrzeb wszystkich jego członków. Zważywszy, iż gospodarstwa domowe utrzymują się z pracy swoich członków, proces podejmowania decyzji inwestycyjnych zależy od wielu czynników, między innymi od zamożności, liczby osób tworzących gospodarstwo domowe, miejsca zamieszkania, dostępności do produktów inwestycyjnych a także wiedzy w zakresie możliwości inwestowania wolnych środków pieniężnych.

Budżet domowy może wykazywać **deficyt lub nadwyżkę**. Jeśli jest deficyt, mamy tzw. „dziurę budżetową” którą można załatać stosując cięcia budżetowe, czyli ograniczenie wydatków lub szukając sposobów powiększania dochodów np. poprzez zaciągnięcie długów.

Gdy dochody z rodziny przewyższają wydatki to mamy tzw. nadwyżkę, którą można przeznaczyć na zwiększoną konsumpcję lub oszczędności.

Wg Izabeli Stalończyk (1) z Wydziału Zarządzania Politechniki Białostockiej, zgodnie z badaniami Fundacji Kronenberga, ponad połowa Polaków (53%) przeznaczają całe dochody na bieżące potrzeby i tylko 34% osób z tej grupy kontroluje wydatki, pozostali nie planują swoich finansów w żaden sposób.

Badania te wykazują, również że najczęściej oszczędzają gospodarstwa domowe o najwyższym dochodzie (powyżej 4000 zł) oraz osoby z wyższym wykształceniem. Na przyszłą, dodatkową emeryturę odkłada tylko 9% Polaków a nadwyżki finansowe inwestuje 6% Polaków.

Oszczędzone środki finansowe można różnie zainwestować:

- na konta oszczędnościowe (około 30% oszczędzających korzysta wg. Money.pl z tej formy)
- w lokaty bankowe, które charakteryzują się obecnie niskim oprocentowaniem, ale prawdopodobieństwo straty jest bardzo małe. Z kolei wcześniejsza rezygnacja z lokaty powoduje utratę odsetek a od zysków z lokat naliczany jest podatek w wysokości 19 %, który trafia do budżetu państwa. (około 25% oszczędzających)
- w fundusze inwestycyjne, to inwestycja w dłuższym czasie, obarczona większym ryzykiem. (około 15% oszczędzających).

Wśród posiadających nadwyżki finansowe aż 85% osób trzyma pieniądze w domu.

Z kolei deficyt budżetu domowego może prowadzić do zadłużania się gospodarstw domowych. Przyczynami zadłużenia mogą być: styl życia nastawiony na konsumpcję, ale też zaspokajanie potrzeb podstawowych – w tym mieszkaniowych oraz nieprzewidziane wydatki.

Gospodarstwa domowe korzystają z różnych form zdobycia dodatkowych środków finansowych.

Są to kredyty konsumpcyjne i mieszkaniowe, a także hipoteczne udzielane przez banki oraz pożyczki udzielane przez osoby fizyczne lub instytucje.

Kredyt jest oprocentowaną pożyczką udzielaną przez wierzyciela, którym najczęściej jest bank (kredytodawca). Warunkiem uzyskania kredytu jest posiadanie przez kredytobiorcę zdolności kredytowej, czyli możliwości spłaty w wyznaczonym terminie nie tylko zaciągniętego kredytu, ale także odsetek od tego kredytu. Rodzaj kredytu wpływa na wielkość odsetek, jakie musi zapłacić kredytobiorca.

Kredyty konsumpcyjne udzielane są na zakup dóbr i usług a więc np. samochodu, pralki, kina domowego, wycieczki zagranicznej, wymarzonych wakacji, remontu domu, wyposażenia mieszkania, opłaty za studia czy kurs językowy. Oferowane są w różnych wariantach, od zakupów na raty po karty kredytowe.

Kredyty mieszkaniowe z kolei to kredyty długoterminowe z wymaganym zabezpieczeniem, często z posiadaniem wkładem własnym.

Przy określaniu zdolności kredytowej bank bierze pod uwagę dochody kredytobiorcy, ilość osób w gospodarstwie domowym, koszty utrzymania

Oceniając naszą zdolność kredytową bank wyliczy odsetki od kredytu mieszkaniowego i wysokość rat oraz terminy spłat. Dodatkowo należy wziąć pod uwagę koszty notarialne jakie musi ponieść osoba zaciągająca kredyt mieszkaniowy. W ramach kredytu mieszkaniowego bank zezwala na sfinansowanie zakupu mieszkania lub domu wraz z garażem bądź piwnicą lub innymi elementami budowlano-architektonicznymi objętymi księgą wieczystą. Kredyt mieszkaniowy może również obejmować wydatki związane z remontem lub adaptacją nabywanego mieszkania lub domu.

Na zakup mieszkania lub domu można zaciągnąć **kredyt hipoteczny**, czyli długoterminowy kredyt bankowy, którego zabezpieczeniem jest hipoteka ustanowiona na rzecz banku.

Kredyt taki może pokrywać wykupienie, budowę lokalu lub budynku użytkowego wraz z gruntem, zakup garażu, wykup mieszkania komunalnego, zakładowego, zakup domku letniskowego. Kredyt hipoteczny wykorzystywany jest także do przebudowy, nadbudowy, rozbudowy, remontu lub modernizacji nieruchomości.

W przypadku **pożyczki**, w odróżnieniu od kredytu bankowego pożyczkobiorca nie musi określać celu na jaki pieniądze zostaną przeznaczone. Zakupy, bieżące wydatki, zapłata zaległych rachunków, samochód, mieszkanie - dzięki pożyczkom istnieje szansa na sfinansowanie dowolnej potrzeby.

Pożyczka gotówkowa jest jedną z bardziej popularnych metod na zdobycie dodatkowych środków finansowych, umożliwia wydanie tych pieniędzy na dowolny cel, często jest dostępna bez poręczycieli, bez zbędnych zabezpieczeń i przy minimum formalności.

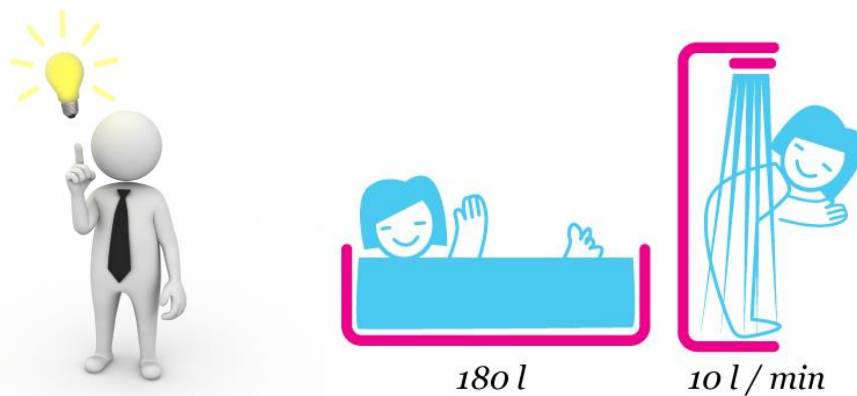

Kiedy zdecydujemy się na skorzystanie z ofert banków lub innych instytucji finansowych, przed podpisaniem zobowiązań koniecznie przeczytajmy uważnie umowy i wszelkie towarzyszące im dokumenty oraz regulaminy. Szczególną uwagę trzeba zwrócić na to, czy oprocentowanie pożyczki nie jest znacznie wyższe niż innych ofert na rynku oraz czy firma wymaga wniesienia wysokiego zabezpieczenia, zanim pożyczka zostanie udzielona.

Jeśli wydatki w gospodarstwie domowym przewyższają wydatki, zanim sięgniemy po kredyt czy pożyczkę można **spróbować zastosować cięcia kosztów, czyli ograniczenie wydatków**.

Warto zacząć od ograniczenia wydatków luksusowych oraz innych, które uznaliśmy za niekonieczne, np. można ograniczyć wyjścia do restauracji czy wydatki na rozrywkę; zamiast kupować kanapkę w drodze do pracy, możemy przygotować ją sobie w domu.

Można także poszukać rezerw w opłatach stałych – zacząć oszczędzać prąd (gasząc światło za każdym razem, kiedy wychodzimy z pomieszczenia, zastępując tradycyjne żarówki energooszczędnymi i ledowymi, unikać zostawiania urządzeń w trybie czuwania, wymiana sprzętu AGD na lepszą klasę energetyczną),

gaz (dostosowanie wielkości palnika do garnków), wodę (kąpiel można zastąpić szybkim prysznicem, zakręcać kran gdy myjemy zęby, korzystanie ze zmywarki, zamontowanie wodomierzy, wykorzystanie deszczówki do podlewania ogrodu,), znaleźć tańszego operatora telefonu, zamienić kredyt na mniej kosztowny.

Sporą możliwość cięć wydatków dają także codzienne zakupy. Do sklepu chodzimy tylko wtedy, gdy to konieczne, z przygotowaną wcześniej listą zakupów i kupujemy tylko to, co się na niej znajduje, i tylko tyle, ile potrzebujemy – dotyczy to zwłaszcza żywności. Uważajmy na wszelkie promocje, okazje, wyprzedaże – zastanówmy się, czy naprawdę potrzebujemy takich okazjonalnie nabytych rzeczy. Porównujmy też ceny, zwłaszcza przy większych zakupach.

Zarządzając budżetem domowym, należy podejmować decyzje w sposób przemyślany, odpowiedzialny dysponując odpowiednią wiedzą oraz wykazując asertywność w stosunku do doradców bankowych często wykorzystujących naiwność i niewiedzę osób zarządzających budżetami domowymi. Sytuacja finansowa gospodarstw domowych nie jest efektem wyłącznie wielkości dochodów, ale również wynikiem poziomu zarządzania finansami, na który znaczący wpływ ma poziom wiedzy finansowej, będącej efektem edukacji finansowej.

Izabela Stalończyk(1) podkreśla, że poziom edukacji finansowej Polaków jest na niskim poziomie. Z braku znajomości podstawowych kategorii finansowych wynika słabe zarządzanie budżetem domowym, niechęć do oszczędzania a także inwestowania środków pieniężnych. Również Czesław Bywalec (2) twierdzi, że przeprowadzone przez ośrodki badań społecznych sondaże wskazują, że około 80% polskich gospodarstw domowych nie planuje i nie kontroluje regularnie swoich budżetów . Do większości polskich gospodarstw domowych nie dotarła jeszcze świadomość konieczności planowego, racjonalnego gospodarowania swoimi finansami. Niezbędna jest reforma edukacji w zakresie wprowadzenia przedmiotów z zakresu ekonomii i zarządzania finansami, już od poziomu szkół średnich.

Literatura:

1. Izabela Stalończyk , Zarządzanie finansami gospodarstw domowych, Politechnika Białostocka Wydział Zarządzania Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej Zarządzanie Nr 18 (2015) s. 7-18 dostępne na : <http://www.zim.pcz.pl/znwz>
2. Czesław Bywalec, Ekonomia i finanse gospodarstw domowych, Wydawnictwo naukowe PWN, 2012
3. Beata Świecka, Marta Musiał Diagnoza finansów gospodarstw domowych w największych miastach Polski, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr 4/2016 (82), cz. 2

Autor- Beata Filipiak

Zespół Rozwoju Obszarów Wiejskich

CDR Brwinów